

**Волинський національний університет
імені Лесі Українки
Факультет психології
Кафедра педагогічної та вікової психології**

Ігор Мудрак

**ПСИХОЛОГІЯ
(Вікова, педагогічна та спеціальна
психологія)**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

Луцьк 2023

УДК 159.922(072)

М – 89

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № № 7 від 15.03.2023 р.)

Рецензент:

Іванашко О.Є., кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогічної та вікової психології Волинського національного університету імені Лесі Українки

Мудрак І.А.

М-89 Психологія (Вікова, педагогічна та спеціальна психологія): методичні рекомендації до практичних занять. Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2023. 30 с.

У методичних рекомендаціях представлені завдання до практичних занять з освітнього компоненту «Психологія (Вікова, педагогічна та спеціальна психологія)» для здобувачів освіти освітнього ступеня «бакалавр» денної та заочної форм навчання спеціальності «Середня освіта».

УДК 159.922(072)

© Мудрак І.А., 2023

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	4
План практичних занять:.....	6
Змістовий модуль 1. Загальні засади вікової психології	
1. Вікова психологія як галузь психологічної науки: предмет, структура, завдання, методи	6
2. Загальна характеристика розвитку психіки в онтогенезі	7
3. Психологія дитинства	9
4. Загальна характеристика розвитку дитини в шкільний період.....	10
5. Психологія дорослості.....	13
Змістовий модуль 2. Загальні основи педагогічної та спеціальної психології.....	
6. Психологія навчання і виховання. Психологія педагогічної діяльності	15
7. Теоретико-методологічні основи спеціальної психології. Психологічні особливості інклюзії в освіті.....	18
Перелік питань для самоконтролю.....	20
Рекомендована література.....	25

ВСТУП

Педагогічна професія належить до типу «людина-людина», для якої необхідні: стійке позитивне самопочуття у роботі з людьми; потреба у спілкуванні, здатність уявляти себе на місці іншої людини, розуміти її наміри, думки, настрої; володіння знаннями про особистісні якості різних людей. Такі фахівці повинні вміти керувати, вчити, виховувати, слухати і вислуховувати, їм потрібний широкий кругозір, висока комунікативна культура. Широкий простір відкриває педагогічна професія і для реалізації якостей темпераменту, здібностей, характеру, самосвідомості, спрямованості особистості.

Метою освітнього компоненту «Психологія (Вікова, педагогічна та спеціальна психологія)» є розвиток наукового психологічного мислення здобувачів освіти; формування у системному вигляді сучасних уявлень про психічний розвиток людини від народження до смерті; ознайомлення здобувачів освіти з основними періодами еволюції людини як психічної істоти та специфікою кожного вікового етапу; забезпечення майбутніх педагогів теоретичними знаннями з основ педагогічної психології, зокрема: озброєння здобувачів освіти знаннями психологічних закономірностей навчання і виховання, особливостей педагогічної діяльності; систематизацією знань зі спеціальної психології, сприянню формування навичок практичної діяльності педагога з особами із особливостями психофізичного розвитку, а також здійснення практичної підготовки здобувачів освіти для роботи з різними суб'єктами навчально-виховного процесу.

Завданнями вивчення дисципліни є:

- опанування фундаментальними теоретичними засади вікової психології;
- ознайомлення здобувачів освіти з основними методами досліджень у віковій психології;
- вивчення рушійних сил індивідуального розвитку психіки
- визначення чинників структурних змін, новоутворень, які виникають з віком у психічній діяльності людини;
- ознайомлення здобувачів освіти з основами поняттями, принципами, концепціями педагогічної психології;
- розкриття психологічних закономірностей процесу виховання і самовиховання;
- аналіз особливостей педагогічної діяльності та особистості педагога, як організатора навчально-виховного процесу;
- розкриття сутності спеціальної психології;
- ознайомлення з психофізичними особливостями особистостей з обмеженими можливостями;
- засвоєння основних принципів та технологій організації освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти
- розвиток професійноважливих якостей педагога у роботі з людьми з особливостями психофізичного розвитку;
- вироблення у здобувачів освіти умінь та навичок застосування набутих знань у практичних сферах своєї діяльності, вміння активізувати особистісний та творчий потенціал майбутнього фахівця.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1.

Загальні засади вікової психології

Тема 1. Вікова психологія як галузь психологічної науки: предмет, структура, завдання, методи

Мета заняття – окреслити предмет, завдання, структуру та особливості вікової психології; виявити місце вікової психології в системі наук та її міжгалузеве значення; проаналізувати методологічне підґрунтя вікової психології та конкретні методики дослідження психічного розвитку особистості в онтогенезі.

ПЛАН

1. Вікова психологія як наука. Предмет та завдання вікової психології.

2. Методи вікової психології. Спостереження та експеримент як провідні методи вікової психології, їх види. Комплекс експериментальних методів у віковій психології: психодіагностичні методи, аналіз продуктів діяльності, бесіда, інтерв'ю, соціометрія.

3. Основні етапи історії розвитку вікової психології як науки. Праці вітчизняних та зарубіжних психологів в галузі вікової психології.

Рекомендована література: 1, 2, 5, 9, 11.

Ключові слова: індивідуальний розвиток, предмет вікової психології, закономірності розвитку, новоутворення, провідний вид діяльності, соціальна ситуація, методи дослідження, лонгітюдний метод, метод спостереження, метод експерименту, метод поперечних зрізів, дитячий розвиток.

Теми рефератів та доповідей

1. Актуальні проблеми вікової психології у крос-культурній перспективі.
2. Вікова динаміка психічного розвитку.
3. Проблеми розвитку психіки в «Педагогічній антропології» К. Д. Ушинського.
4. Роль психологічних концепцій П. П. Блонського, Л.С. Вигоцького та С. Л. Рубінштейна в розумінні проблеми розвитку людини.
5. Характеристика близнюкового методу дослідження.

Тема 2. Загальна характеристика розвитку психіки в онтогенезі

Мета заняття – надати загальну характеристику психічного розвитку людини, виявити умови та рушійні сили розвитку психіки, окреслити та проаналізувати зв'язок навчання, виховання і розвитку, підійти до визначення віку як часової характеристики індивідуально розвитку, засвоїти поняття «криза» психічного розвитку, розглянути основні вікові періодизації.

ПЛАН

1. Загальна характеристика психічного розвитку.
2. Умови психічного розвитку особистості.
3. Рушійні сили розвитку психіки.
4. Поняття віку та вікова періодизація.

Рекомендована література: 1, 2, 5, 9, 13, 24.

Ключові слова: розвиток, динаміка розвитку, соціальна ситуація розвитку, криза, кризовий період розвитку, вікова періодизація, діяльність, вік, віковий годинник.

Теми рефератів та доповідей

1. Етапи розвитку здібностей в онтогенезі особистості.
2. Проблема розвитку особистості в зарубіжній психології.

3. Теорії психічного розвитку.
4. Соціальні стереотипи вікового розвитку.

Тема 3. Психологія дитинства

Мета заняття – сформувати психологічні знання по кожному з вікових періодів дитини; розкрити значення соціальної ситуації розвитку в становленні та розвитку дитини; означити сутність поняття провідна діяльність та її особливості на кожному віковому етапі; визначити основні проблеми готовності дитини до навчання в школі та особливості її діагностики.

ПЛАН

1. Загальна характеристика перших шести років життя.
2. Особливості когнітивно-пізнавальної сфери дитини перших шести років життя.
3. Особливості встановлення міжособових стосунків дітьми від народження до шести років.
4. Найважливіші досягнення періоду немовляти, раннього дитинства та дошкільного віку.
5. Діагностика готовності дитини до навчання в школі.

Рекомендована література: 1, 2, 5, 11, 17, 18.

Ключові слова: немовлячий період, період новонародженості, комплекс поживлення, криза, основні новоутворення, самостійність, мова, предметна діяльність, дитячий колектив, гра, ігрова діяльність.

Теми рефератів та доповідей

1. Особливості емоційно-вольової сфери дитини дошкільного віку.
2. Розвиток гри у дітей дошкільного віку.
3. Прояви кризи трьох років.
4. Криза народження та кризи розвитку в життєвому циклі людини.
5. Емоційний розвиток немовляти.
6. Зарубіжна психологія про дитячий розвиток в період раннього дитинства.
7. Розвиваюче значення казки для дітей.
8. Психологічні особливості дитячих страхів.

Тема 4. Загальна характеристика розвитку дитини в шкільний період

Мета заняття – визначити загальну характеристику анатомо-фізіологічних процесів, соціальної ситуації розвитку, провідного виду діяльності дитини молодшого шкільного віку; встановити

характерологічні та пізнавальні особливості молодшого школяра, визначити основні закономірності становлення особистості в підлітковому та юнацькому віці, зосередившись на основних новоутвореннях даних вікових етапів; встановити можливості врахування вчителем психологічних особливостей підлітка у встановленні з ним міжособових стосунків; розкрити соціально-психологічні умови становлення підлітка та юнака та можливості формування професійних інтересів в відповідності з особистісними передумовами.

ПЛАН

1. Фізичний та когнітивний розвиток молодшого школяра.
2. Навчальна діяльність як провідний вид діяльності у молодшому шкільному віці. Основні новоутворення у молодшому шкільному віці.
3. Загальна характеристика розвитку підлітків.
4. Становлення особистості підлітка.
5. Загальна характеристика ранньої юності.
6. Особливості розвитку особистості в юнацькому віці.

7. Пізнавальні процеси та розумовий розвиток старшокласника. Формування професійних інтересів.

Рекомендована література: 5, 11, 22, 25, 28, 30.

Ключові слова: молодший шкільний вік, рольова гра, самооцінка, наочно-образне мислення, статева ідентифікація, розвиток довільності, навчання, внутрішній план дій, моральні якості молодшого школяра. пубертатний період, статеве дозрівання, референтна група, «важкі» підлітки, акселерація, юність, відкриття внутрішнього «Я», самосвідомість, Я-концепція, Я-образ, ідеали, цінності, особистісне самовизначення, професійне самовизначення, інтимно-особистісне спілкування, статево-рольова диференціація, ідентичність, юнацький максималізм.

Теми рефератів та доповідей

1. Психологічна готовність дитини до навчання в школі.
2. Психологічні особливості міжособистісних стосунків в колективі молодших школярів.
3. Формування мотивів навчання у молодших школярів.
4. Особливості самовизначення в ранньому юнацькому віці.
5. Прояви девіантної поведінки в підлітковому віці.

6. Проблема перевиховання «важких» підлітків.

7. Форми роботи по підготовці до сімейного життя старшокласників.

Тема 5. Психологія дорослості

Мета заняття – розкрити сутність та співвідношення понять «зрілість», «дорослість», «вік»; особливості криз даного вікового періоду та їх вплив на подальший життєвий шлях; неоднозначність вікової періодизації; індивідуальнопсихологічні особливості людини в періоди дорослості та зрілості, розкрити психологічні особливості особистості похилого віку; негативні та позитивні аспекти процесу старіння; анатоμο-фізіологічні особливості організму людини похилого віку.

ПЛАН

1. Сутність та співвідношення понять «зрілість», «дорослість», «вік».

2. Психологія молодості.

3. Психологія дорослості.

4. Анатоμο-фізіологічні особливості перебудови організму людини похилого віку.

5. Психологічні особливості людини похилого віку.

Рекомендована література: 5, 11, 13, 16, 22.

Ключові слова: психічна зрілість, дорослість, криза дорослості, ідентичність, сенс життя, криза самореалізації, криза здоров'я, сімейно-шлюбні відносини, криза особистісної автономії, кар'єрний ріст. середини життя, генеративність особистості, «спустошене гніздо», самоактуалізація, самореалізація, стагнація, сімейні стосунки. старість, старіння, криза «Я інтеграції», вихід на пенсію, пенсійний вік, похилий вік, довголіття, смерть близької людини, самотність, соціальна робота з людьми похилого віку, благополучна старість

Теми рефератів та доповідей

1. Значення близьких відносин для людей у віці ранньої дорослості (Проблема самотності).
2. Психологічні особливості сучасного студента.
3. Гендерні відмінності дорослих людей.
4. Батьківство як соціо-культурний феномен.
5. Міфи та стереотипи, які впливають на професійне самовизначення чоловіків та жінок

6. Мотиваційна сфера пізнавальної діяльності дорослих.
7. Криза середини життя.
8. Основні новоутворення в період середньої дорослості.
9. Особливості криз молодості, дорослості та зрілості.
4. Індивідуальний стиль життя особистості: психологічний аналіз.
10. Сімейні та особистісні взаємини людей похилого віку.
11. Психологічний час в старості: особливості співвідношення минулого, теперішнього та майбутнього.
12. Соціальна політика щодо старих людей в різних країнах світу (на прикладі будь-якої країни за власним вибором).

Змістовий модуль 2.

Загальні питання педагогічної та спеціальної психології

Тема 6. Психологія навчання і виховання. Психологія педагогічної діяльності

Мета заняття – розкрити предмет і завдання педагогічної психології, психологічні основи навчально-виховного процесу, психологічні умови становлення

професійної компетентності та розвитку педагогічних здібностей вчителя

ПЛАН

1. Психологічні моделі навчання.
2. Научіння та учіння. Структурні компоненти учіння.
3. Класифікація виховних впливів.
4. Самовиховання, його етапи та методи.
5. Критерії та показники вихованості. Методи та методики діагностики вихованості
6. Своєрідність та структура педагогічної праці, її функції. Види, функції та умови ефективності педагогічної оцінки.
7. Стилi педагогічної діяльності.
8. Психологічний аналіз уроку.

Рекомендована література: 4, 12, 14, 15, 21, 19, 34.

Ключові слова: навчання, научіння, учіння, догматичне навчання, проблемне навчання, розвивальне навчання, моделі навчання, особистісно орієнтоване навчання, програмоване навчання, теорія поетапного формування розумових дій, виховання, наслідування, емпатія, ідентифікація, навіювання, переконання,

рефлексія, заохочення, покарання, самореалізація, особистісно орієнтоване виховання, управління вихованням, критерії вихованості, показники вихованості, самовиховання, самоаналіз, самоконтроль, саморегуляція, педагогічна діяльність, педагогічна творчість, стилі педагогічної діяльності, педагогічна оцінка, психологічний аналіз уроку.

Теми рефератів та доповідей

1. Психологічні умови формування умінь і навичок.
2. Психолого-педагогічні основи засвоєння знань і понять.
3. Алгоритмізоване навчання.
4. Психічний розвиток учнів в умовах комп'ютеризації навчання
5. Теорія морального розвитку Л. Колберга.
6. Вчинок у вихованні школярів.
7. Індивідуальний підхід у процесі виховання
8. Рівні оволодіння педагогічною діяльністю.
9. Порівняльний аналіз авторитарної і гуманістичної концепції освітнього процесу

Тема 7. Теоретико-методологічні основи спеціальної психології. Психологічні особливості інклюзії в освіті

Мета заняття – систематизувати знання з спеціальної психології, розкрити сутність спеціальної психології, ознайомити з концептуальними засадами інклюзивної освіти, особливостями психофізичного розвитку дітей з особливими потребами, основними принципами і технологіями організації взаємодії в умовах інклюзивної освіти, розвинути професійно важливі якості педагога у роботі з різними категоріями людей з особливостями психофізичного розвитку.

ПЛАН

1. Спеціальна психологія як галузь психологічної науки.
2. Методи вивчення психіки дітей та підлітків з інтелектуальними порушеннями.
3. Психологічна характеристика дітей з інтелектуальною недостатністю.
4. Особливості мовленнєвої діяльності дітей з інтелектуальною недостатністю.

5. Особливості характеру дитини з

інтелектуальною недостатністю.

6. Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти.

7. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти.

Рекомендована література: 3, 6, 7, 23, 27, 31, 33.

Ключові слова: спеціальна психологія, інвалідність, дизонтогенез, норма, патологія, дефект, компенсація, корекція, реабілітація, олігофренія, дебільність, імбецильність, ідіотія, затримка психічного розвитку (ЗПР), глухі, пізнооглухлі, туговухі, незрячі, слабозорі, дитячий церебральний параліч, аутизм, синдром Канера, синдром Аспергера, інклюзія, інклюзивна освіта, психологічний супровід, освітній процес, самостійне життя, діти з особливими освітніми проблемами, діти з особливостями психофізичного розвитку.

Теми рефератів та доповідей

1. Особливості ігрової діяльності дитини з аутизмом.
2. Особливості уявлень про світ дітей з розумовою відсталістю.

3. Особливості Я-концепції дітей з порушеннями слуху.
4. Самооцінка дітей з порушеннями зору.
5. Пізнавальна активність дітей з ДЦП.
6. Особливості проявів тривожності у дітей з порушеннями мовлення.
7. Досвід впровадження інклюзивної освіти в країнах Європейського союзу.
8. Соціалізація дітей з особливими потребами.
9. Вимоги до знань, вмінь та здібностей асистента вчителя.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Вікова психологія

1. Об'єкт і предмет, мета і завдання вікової психології. Структура вікової психології.
2. Методологічні засади вікової психології. Принципи вікової психології.
3. Історія розвитку вікової психології.
4. Психологія пренатального розвитку. Криза новонародженості.
5. Фаза новонародженості. Безумовні та умовні рефлекси та їх значення в житті людини.
6. Розвиток емоційної сфери у немовлят. Комплекс пожвавлення. Спілкування з дорослими та його вплив на розвиток дитини у віці немовляти.

7. Розвиток пізнавальних процесів і моторики немовлят.

8. Криза першого року життя.

9. Анатомофізіологічні особливості дитини раннього віку. Фізичний та моторний розвиток.

10. Соціальна ситуація розвитку в ранньому дитинстві. Провідна діяльність у ранньому дитинстві.

11. Новоутворення в ранньому дитинстві.

12. Особливості предметно-маніпулятивної діяльності дитини раннього віку.

13. Розвиток мовлення і мислення у ранньому віці.

14. Розвиток самосвідомості дітей раннього віку. Криза 3-х років.

15. Загальна характеристика сюжетно-рольової гри. Теорії ігрової діяльності.

16. Анатомо-фізіологічні особливості дитини дошкільного віку. Фізичний та моторний розвиток.

17. Соціальна ситуація розвитку. Провідна діяльність. Новоутворення дошкільного віку.

18. Пізнавальний, розумовий та сенсорний розвиток дошкільнят.

19. Розвиток особистості дошкільника.

20. Криза семи років.

21. Загальна характеристика розвитку у молодшому шкільному віці. Анатомо-фізіологічні можливості молодшого школяра.

22. Соціальна ситуація, провідна діяльність, новоутворення молодшого шкільного віку.

23. Розвиток самосвідомості молодшого школяра. Розвиток мотиваційної сфери молодшого школяра.

24. Загальна характеристика психічного і особистісного розвитку підлітка. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітків та її вплив на психічний розвиток.

25. Теорії кризи підліткового віку (Дж.С. Холл, З.Фрейд, Е.Еріксон, Ж.Піаже, К.Левін, М.Мід; Л.С. Виготський).

26. Соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, психологічні новоутворення підліткового віку.

27. Пізнавальний розвиток у підлітковому віці.

28. Розвиток самосвідомості у підлітковому віці. Розвиток мотиваційно-емоційної сфери підлітка.

29. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку в юнацькому віці.

30. Соціальна ситуація розвитку, новоутворення, провідна діяльність в ранній юності.

31. Розвиток самосвідомості і самооцінки юнаків. Саморегуляція в юнацькому віці.

32. Психологічні особливості зрілої юності.

33. Психологічні теорії про розвиток в дорослому віці. Анатомо-фізіологічні особливості у дорослому віці. Кризові явища в житті дорослих людей.

34. Психічний розвиток дорослих людей. Рання дорослість. Зрілий дорослий вік.

35. Теорії старіння. Особливості інтелектуального та когнітивного розвитку людей похилого віку.

Педагогічна психологія

1. Проблема управління вихованням.
2. Показники і критерії вихованості, їх психологічна природа.
3. Поняття наuczіння, навчання, учіння. Рівні та типи наuczіння. Особливості наuczіння в різні вікові періоди.
4. Психологічні основи теорій навчання. Аналіз основних типів навчання.
5. Загальна характеристика видів навчання.
6. Психологічна структура учбової діяльності. Формування мотивації учбової діяльності.
7. Педагогічні здібності вчителя.
8. Структурні компоненти педагогічної діяльності.
9. Стили педагогічної діяльності, їх характеристики.
10. Стили керівництва педагогічним колективом.
11. Сутність педагогічного спілкування, його функції.

Спеціальна психологія

1. Сутність спеціальної психології. Предмет та задачі спеціальної психології.
2. Історія становлення спеціальної психології.
3. Принципи спеціальної психології. Методи спеціальної психології.
4. Чинники порушень в психічному розвитку. Класифікація порушень психічного розвитку.

5. Характеристика понять: норма, патологія, дефект, інвалідність.
6. Структура порушення розвитку.
7. Механізми формування системних порушень в розвитку психіки.
8. Загальні та специфічні особливості відхилень розвитку.
9. Загальна характеристика особистісних особливостей дітей та підлітків з порушеннями розвитку.
10. Олігофренія та її класифікація за етіологією.
11. Чинники виникнення розумової відсталості. Ступені розумової відсталості.
12. Класифікація психічного недорозвитку (за Д.М.Ісаєвим).
13. Загальна характеристика психічного розвитку розумово відсталих дітей.
14. Затримка психічного розвитку. Чинники виникнення ЗПР.
15. Класифікація дітей з ЗПР (за К.С.Лубовським).
16. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з ЗПР.
17. Чинники порушень слуху. Класифікація порушень слуху.
18. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з порушеннями слуху.
19. Чинники порушення зору. Класифікація порушень зору.

20. Загальна характеристика особливостей психічного розвитку дітей з порушеннями зору.

21. Чинники первинних мовних порушень. Класифікація мовних порушень.

22. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з порушеннями мовлення.

23. Порушення опорно-рухової сфери – дитячий церебральний параліч (ДЦП).

24. Чинники виникнення ДЦП. Форми ДЦП.

25. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з ДЦП.

26. Поняття інклюзивного освітнього середовища.

27. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами: мета та завдання.

28. Соціалізація дітей з особливими потребами.

29. Категорії дітей з особливими освітніми потребами та їх характеристика.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2018. 111 с.

2. Вікова та педагогічна психологія [Текст] / О.В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Проміт, 2019. 416 с.

3. Городецька Г. Інклюзія. Київ : Темпора, 2022. 144 с.

4. Заброцький М. М., Шапошникова Ю. Г. Лекції з педагогічної психології: навчальний посібник. Херсон : Грінь, 2017. 144 с.

5. Кацавець Р.С. Вікова психологія : навч. посіб.. Київ : Алерта, 2019. 112 с.

6. Кобильченко В., Омельченко І. Спеціальна психологія. Київ : Академія, 2020. 224 с.

7. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків : Ранок, ВГ «Кенгуру», 2018. 160 с.

8. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Путівник для педагогів та батьків дітей з особливими потребами. Харків : Ранок, ВГ «Кенгуру», 2018. 112 с.

9. Кордунова Н. О. Психологія (Основи психології. Вікова, педагогічна та спеціальна психологія) : силабус нормативного освітнього компонента підготовки бакалавра спеціальності 014 Середня освіта (Математика) 014.07 Середня освіта (Географія); 014.01 Середня освіта (Інформатика); 014.01 Середня освіта (Фізика); 014.11 Середня освіта (Фізична культура); освітньо-професійної програми Середня освіта. Математика; Середня освіта. Географія. Економіка; Середня освіта. Інформатика; Середня освіта. Фізика; Середня освіта. Фізична культура / Волинський національний університет імені Лесі Українки, факультет психології, кафедра педагогічної та вікової психології. Луцьк, 2022. 27 с.

10. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). 2-е вид. : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 128 с.

11. Романовська Л.І. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000, 2018. 449 с.

12. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Паська О. В. Вікова психологія: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 376 с.

13. Сергеєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасєка О. Педагогічна психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 168 с.

Додаткова:

14. Варій М.Й. Психологія особистості : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2018. 591 с.

15. Гарькавець С. О., Волченко Л. П. Спілкування в педагогічному процесі : навчальний посібник. Житомир : ТОВ «Видавничий дім «Бук-Друк»», 2021. 100 с.

16. Гетьман Т.О., Кричківська Т.Д. Проблеми педагогічної психології: хрестоматія. Київ : ЦУЛ, 2019. 381 с.

17. Горецька О. Геронтопсихологія : навч. посібник для студентів спеціальності 053 психологія. Харків : Видавництво Іванченка І.С. 2017. 210 с.

18. Дуткевич Т. Дошкільна психологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 392 с.

19. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 424 с.

20. Зливков В.Л., Лукомська С.О. Психологія спілкування педагога: інтегративний підхід: навчальний посібник. Київ, Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2018. 353 с.

21. Ільїна Н.М. Психологія творчості та обдарованості : навч. посіб. Суми : Університет. кн., 2018. 227 с.

22. Кордунова Н.О., Савчук О.І. Психолого-педагогічний практикум. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2020. 88 с.

23. Коропецька О. М. Психологічні основи професійної орієнтації та самореалізації особистості. Навчальний посібник. Київ : КНТ, 2018. 438 с.

24. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови : науковометодичний збірник / за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєва. Київ, 2017. Вип. 12. 184 с.

25. Пісоцький В. П., Горянський А. М. Психічний розвиток та формування особистості в онтогенезі: навчальний посібник для вищих навчальних закладів. Київ : КНТ, 2018. 144 с.

26. Психологія розвитку особистості у підлітковому та ранньому юнацькому віці: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. К.В. Седих. Полтава : Астроя, 2018. 342 с.

27. Кайдалова Л. Г., Пляка Л. В., Альохіна Н. В., Шаповалова В. С. Психологія спілкування : навчальний посібник. Харків : НФаУ, 2018. 140 с.

28. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі. Київ : Видавництво Літера, 2020. 112 с.

29. Максименко Д. Психологічні особливості криз підлітка. Практична психологія. Київ : Центр навчальної літератури. 2020. 200 с.

30. Столяренко О.Б. Психологія особистості : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2018. 279 с.

31. Тименко В. П, Малиношевська А. В., Мельник М. Ю, Грицан О. Г. Методика діагностики практичного інтелекту учнівської молоді : методичний посібник. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України. 2017.123 с.

32. Чеботарева А. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями. Харків : Кенгуру, 2020. 256 с.

33. Шевченко Л.О. Практична психологія : навч. посіб. Харків : Константа, 2018. 191 с.

34. Шевців З. Основи інклюзивної педагогіки : підручник. Київ : ЦУЛ, 2017. 248 с.

35. Шевцов З. Основи соціально-педагогічної діяльності: навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури. 2017. 246 с.

Інтернет-ресурси

36. www.psi.webzone.ru – психологічний словник

37. www.elib.org.ua – цифрова бібліотека України

38. www.psylib.kiev.ua – психологічна бібліотека Київського фонду сприяння розвитку психологічної культури

39. www.ncsxo.org.ua – електронна енциклопедія психології

40. www.osvita.org.ua – освітній сайт

41. www.allbest.ru/union – союз освітніх сайтів

42. <http://chitalka.info> – студентська електронна бібліотека

43. <http://uk.wikipedia.org> – Вікіпедія: вільна електронна енциклопедія (українська)

44. www.ukrbook.net – сайт Книжкової палати України

45. www.lib.com.ua – електронна бібліотека

46. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України ім. Вернадського

Навчально-методичне видання

Автор: Мудрак Ігор Аркадійович

ПСИХОЛОГІЯ
(Вікова, педагогічна та спеціальна психологія)

методичні рекомендації до практичних занять

Друкується в авторській редакції